

виховав, і тому я повертаюся до Києва уже зовсім іншим. Перші мої слова в Києві будуть про Харків. Це нетактовно? Але я мушу сказати: дякую тобі, Харкове, що я, старий киянин, попрацювавши в тобі, тепер вертаюся до Києва цілком іншим" [4, с. 65].

Отже, у процесі вивчення біографічних відомостей того чи іншого письменника дуже важливо розподілити їх за принципами викладу життєпису. Завдяки структурованості педагогічного подання інформації учні матимуть змогу опрацювати різні сфери біографії митця.

Література

1. День народження Павла Тичини. Про трагічну долю поета і відносини з "шістдесятниками". *Суспільне. Культура*: веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/199828-den-narodzenna-pavla-ticini-ak-z-nim-zmagalisa-sistdesatniki/> (дата звернення: 30.04.2022).

2. Історія української літератури ХХ століття : у 2 т. / за ред. В. Г. Дончика. Київ : Наукова думка, 1998. 729 с.

3. Навчальні програми для 10-11 класів. Українська література Рівень стандарту / Українська література Профільний рівень. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 30.04.2022).

4. Тичина П. Г. Із щоденникових записів. Київ: Рад. письменник, 1981. 430 с.

5. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенційно-діалогічна концепція: навч.-метод. посіб. Київ : Міленіум, 2002. 320 с.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, старший викладач *К. В. Дюжева*

*Дарина Нагорна,
студентка IV курсу спеціальності
014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ЖАНР ФАНТАСТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ (на прикладі роману Тараса Антиповича "Помирана")

Сучасна українська література вражає жанрово-тематичним розмаїттям. Сьогодні в ній оприявлена низка жанрів, що ще донедавна

залишалися поза увагою українського автора. Вітчизняна дослідниця О. Юрчук зазначає: "Історія українського мистецтва слова дає підстави визнати факт маргінального статусу низки жанрів, що вже апробовані у світовій літературі. Причиною того, видається, був страх перед жанрами, які вважали розважальними, не придатними до осмислення складних проблем, водночас українська література мусила бути поважною, формувати або реставрувати національне обличчя колонізованого народу" [5, с. 60].

Наразі спостерігаємо поживалений інтерес до фантастики. Чільне місце серед її жанрів належить технотрилеру та психотрилеру (Макс Кідрук "Бот", "Бот. Гуаякільський парадокс", "Зазирни у мої сни", "Не озирайся і мовчи"; Олександр Михед "Астра"; Артем Поспелов "ТАДУШ. Табір для душ"); дистопії та антиутопії (Ярослав Мельник "Далекий простір", "Маша, або Постфашизм"; Тарас Антипович "Хронос", "Помирає"; Артем Чапай "Червона зона"; Олег Шинкаренко "Кагарлик"; Олесь Чупа "Акваріум", Юрій Щербак "Час смертохристів. Міражі 2077 року", "Час великої гри. Фантоми 2079 року"); військовій фантастиці (Ілларіон Павлюк "Танець Недоумка"); містичному детективі (Ілларіон Павлюк "Я бачу, вас цікавить п'ятьма"); езотеричному роману (Галина Пагутяк "Писар Східних Воріт Притулку"); фентезі (Марина та Сергій Дяченки "Ритуал", "Дика енергія. Лана") тощо.

У цьому контексті нічого дивного, що помічаємо поживалений інтерес до жанрів фантастики й в українському літературознавстві. Теоретико-методологічну основу закладають студії таких дослідників, як Ц. Годоров, С. Лем, О. Ковтун, А. Нямцу, Г. Сабат, Г. Сиваченко, Л. Скорина та інші. Соломія Хороб у дисертації "Жанрові особливості української фантастики кінця ХХ – початку ХХІ століття", осмисливши наукові праці своїх попередників, доходить до висновку, що "...центральним у творах з художньою умовністю є поняття "фантастики" та "фантастичного". Останнє виступає як особливий тип мислення-відчуття та художнього бачення, уведеного в літературознавчий обіг французьким науковцем Ц. Годоровим. Виправдано, що літературна фантастика в художній практиці реалізується в двох іпостасях: фантастика як прийом (у вигляді складової, елемента, деталі) у нефантастичних текстах та фантастика як концепт (як основний тематичний і жанротвірний чинник твору)" [3].

У пропонованому дослідженні зосередимо увагу на романі Тараса Антиповича "Помирає", котрому властиві ознаки фантастики. Але насамперед актуалізуємо творчість автора в сучасному літературному процесі. Тарас Антипович увійшов в українське мистецтво слова 2007 року. Його дебютний роман "Мізерія" був відзначений Всеукраїнським рейтингом "Книжка року" як найкращий прозовий дебют. Наступного

року з'являється цикл оповідань, позначених стилістикою парадоксу, "Тіло і доля", а вже у 2011 році він повертається до жанру роману. Футурологічний "Хронос" Тараса Антиповича входить до фіналу премій "ЛітАкцент" та "Книга року ВВС", стає лауреатом Літературної премії Валерія Шевчука. В одному з інтерв'ю автор, міркуючи над власною творчістю, зазначає: "Проза – це складна структура, яку треба вміло розбудувати. Це сюжет, який треба населити повнокровними героями, створити продуктивний конфлікт між ними. Це окрема реальність, яку треба зробити переконливою, навіть якщо вона ґрунтується на фантастичному припущенні. Не впевнений, що мені самому це все вдається. Я не дуже задоволений своїми текстами" [2].

Роман "Помирана", що був надрукований 2016 року у Видавництві "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", викликав потужний резонанс. Маємо низку критичних розвідок навколо цього твору. Олег Шинкаренко щодо роману говорить: "Роман Тараса Антиповича "Помирана" – це вкрай песимістичне зображення людського суспільства, яке нічому не вчиться, нікуди не прямує і повністю зосереджене на самознищенні. На жаль, це зображення не є лише однією з дистопічних моделей, а змальоване з довколишньої реальності, де гротеску вже навіть більше, ніж у літературі" [4].

Для фантастики характерні наступні риси: створення незвичайного й таємничого світу, динамічний сюжет із пригодницькими елементами, зображення персонажів, що позначені віртуальними, міфологічними, інколи казковими ознаками. У романі "Помирана" Тарас Антипович моделює герметичний простір країни-могиляника з радіоактивними відходами та людьми-маргіналами, скаліченими й біомеханічними ("Нельсон ще раз оглянув себе в дзеркалі. Все було перфектно – голий череп, зуби і нова цератка. Тільки ліве вухо, пошматоване в бійці, знову повернуло його до роздумів – чи не прибрати і його, якщо праве і так повністю відтяте" [1, с. 7]).

Незвичайний світ за колючим дротом вирізняється не тільки специфічними ландшафтом та життєустроєм ("Опівдні десятки вихудлих, як моці, людей тяглися на Корито. Обкладене зусібіч бетонними бортами, воно височіло над селищем, нагадуючи стадіон" [1, с. 9]), а й мовою – мешканці колонії розмовляють суржилом та російським матом, вимовленим навпаки ("– Це все ти, все ти, лободзип! – накинувся на нього Пабло, весь у слюзах. – Захуру хребтину перебило! Ходить не може, а для спини деталей нема! Доктор на коляску пробує садить, а він пада. А тобі би все з чорнухою мутить – на нашій на крові!" [1, с. 110]). Мешканці колонії нагадують героїв театру абсурду, котрі перебувають у дивному безчассі, сповненому уламками минулого життя, пам'ять про яке зникає разом із людьми. Так, після смерті Сави ніхто вже не знає, як налагодити

промисловість, тому всі намагання Нельсона видобути нафту з надр сміттєзвалища за допомогою вугілля закінчується фіаско. Їх свідомість фрагментарна, охоплена фобіями й ілюзіями, а також бажанням вирватися за межі герметичного світу за колючкою або хоча б ствердити його цінність (ідея "автономіки"): "Заграва за спиною росла, але Майя не озиралася. Вона, як зачарована, брела вперед. А десь там, позаду, горіло Коритне, викидаючи в небо стовпи ядучого диму" [1, с. 222].

Отже, Тарас Антипович у романі "Помирана" пропонує читачеві зазирнути у фантастичний світ, апокаліптичну візію, в якій на радіоактивній землі живуть біомеханічні люди. Могильник за колючим дротом позначений герметичністю й деградацією на рівні побуту, мови.

Література

1. Антипович Тарас. Помирана: роман. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. 2016. 224 с.

2. Антипович Тарас. "Я пістолетам не довіряю". URL: <https://cutt.ly/0FmNHnI> (дата звернення: 12.04.2022).

3. Хороб Соломія. Жанрові особливості української фантастики кінця XX – початку XXI століття. URL: <https://cutt.ly/NFmXbHW> (дата звернення: 12.04.2022).

4. Шинкаренко Олег. Хроніка поступового вимирання. URL: <https://cutt.ly/JFmKPza> (дата звернення: 12.04.2022).

5. Юрчук Олена "Страх - це кокаїн. Він робить глухими до аргументів розуму, і ти бачиш тільки те, що боїшся побачити": про фобії в романі Ілларіона Павлюка "Танець недоумка". *Дивослово*. 2020. № 10. С. 60-69.

Науковий керівник: *доктор філологічних наук, доцент О. О. Юрчук*

Євгенія Осаволюк,
*здобувачка I курсу спеціальності
014.01 Середня освіта (Українська мова та література)
другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Принцип наочності у педагогіці був і досі залишається одним із фундаментальних засобів для розвитку особистості, створення максимально комфортних умов здійснення процесу засвоєння